

Аварыя з карэтаю Лесінга каля вёскі Гесэн.
Мастак Макс Котт.

Георг Освальд Котт

Падарожжа Лесінга да Евы Кёніг у Вену

З таго часу як герцагскі двор пераехаў у Браўншвайг, Вольфенбютэльскі замак з ягонымі амаль трохстамі пакоямі пустуе. Толькі Лесінг туліцца ў дзвюх мансардах. Наколькі багата выглядае палац звонку з ягонымі вадзянымі ірвамі, упрыгожаным мастом і высокай гадзіннікавай вежаю, настолькі цьмянае ўражанне робіць будынак унутры: змрочны, халодны і са скразнякамі. Нават чарнілы застываюць на марозе. Лесінг цягне наверх кош, даверху напоўнены дрэвамі. Прыступкі лесвіцы скрыпяць, і прагнілыя масніцы пры кожным кроку пагражаюць зламацца. Па калідорах бегаюць спалоханыя крахтаннем пісьменніка пацукі.

Раздумваючы, ускудлачваючы валасы, Лесінг ходзіць туды-сюды па сваёй абстаўленай

нешматлікай мэбляй каморцы. Як гэта часта бывае, дыміць печ, вецер задзімае ў комін, і пакой не награвеаецца. За акном сядзяць на таполях зграі варонаў, і з галінаў капае птушыны памёт. Карканне перашкаджае Лесінгу, ён адчыняе акно, барабаніць апалонікам па жалезным чане. Вароны з крыкам узлятаюць, робяць два-тры кругі вакол цэйхгаўза і ратонды і зноў апускаюцца на дрэвы.

Лесінг наракае. Двухаблічным бачыць ён гэты Вольфенбютэль. Вось ужо пяты год жыве ён у гэтым цесным горадзе: усё яшчэ халасцяком, пад падазроным наглядом жыхароў — перш за ўсё пастараў. У параўнанні з Берлінам і Гамбургам, дзе ён доўгія гады дзейнічаў у асяроддзі сяброў і аднадумцаў і дзе зарадзілася ягоная слава як філоса-

фа і пісьменніка, Вольфенбютэль для яго — пакінуты Богам глухі закуток. Толькі бібліятэка і ўтрымлівае яго ў гэтым месцы, гэтая ўнікальная кніжная скарбніца, адроджаная Александрыйская бібліятэка, як ён яе называе. Пісьменнік ведае: кнігі — гэта адушаўлёныя стварэнні. Яны дыхаюць, у іх ёсць твар, яны размаўляюць з намі, захоўваюць мінулае, адкрываюць невядомае, яны, нібы чараўнікі, ствараюць новыя прасторы, акрыляюць чалавека. Адукаваны Лесінг карыстаецца скарбам: даследуе, робіць адкрыцці, папаўняе кніжны фонд і стварае ў зацішку Вольфенбютэля несмяротныя творы.

Але ў гэтыя дні яго нішто не трымае. Туга па ягонай заручанай Еве Кёніг у Вене неадольная. Таму

Георг Освальд Котт — пісьменнік, паэт. Нарадзіўся ў 1931 годзе ў Зальцгітэры. Закончыўшы рамесніцкае навучанне, вывучаў дыялогію і германістыку; працаваў выкладчыкам у прафесійнай школе і ва ўніверсітэце ў Гановеры. Аўтар радыёп’есаў, апавяданняў, эсэ і вершаў, некаторыя з якіх пакладзеныя на музыку і перакладзеныя на розныя мовы. Аўтар 25-ці кнігаў, сярод якіх апошнія — выданні вершаў: «След ад воза» (Берген/Галандыя, 2001), «Палёт сарокі» (Хаўшэнберг, 2006), «Марыенборн» (Хаўшэнберг, 2014), «Вершы за ўсмешку» (Лейпцыг, 2014). Узнагароджаны прэміяй «Новая кніга» ў Ніжняй Саксоніі і Брэмене (1998), Крыжом за заслугі Ніжнясаксонскага ордэна (2011) і інш. Сябра Саюза нямецкіх пісьменнікаў і ПЭН-клуба. Жыве ў Германіі, у Браўншвайгу.

ён піша герцагу прашэнне аб адпачынку. Пасля гэтага манарх дазваляе прасіцелю аўдыенцыю ў Браўншвайгскай рэзідэнцыі.

Лесінг зняў два сціплыя пакоі ў доме гандляра віном Ангота, прытулак, у якім ён заўсёды жыве, калі яго цягне ў Браўншвайг. Тут ён атрымлівае імпульсы ў тэатры ці ў размовах з мысліцелямі, якія жывуць побач, такімі як Эшэнбург, Эберт, абат Ерузалем і іншыя.

Недалёка ад маленечкай кватэры пісьменніка знаходзіцца гатычны касцёл святога Эгідыя. Ён узвышаецца над горадам, проста-такі ўпіраецца ў нябёсы, нібы катэдра. Яго размяшчэнне ўнікальнае ў параўнанні з іншымі святынямі Браўншвайга: ён стаіць на ўзгорку, які ўзнімае яго над навакольнымі дамамі, і ўжо здалёку надае нешта ўзвышанае сілуэту горада. Лесінг зноў і зноў захапляецца гэтым месцам, дзе яго позірк скіроўваецца над Больвегам¹ да касцёла святой Катарыны² і дзе вежы сабора з абодвух бакоў ўпрыгожваюць краявід.

Па дарозе ў герцагскі замак, якраз перад новым каталіцкім касцёлам у стылі барока на Фрызэнштрасе, ён сустракае старога Маквіца, падзёншчыка, які часам бывае на пасылках у пісьменніка. Маквіц паказвае на касцёл, моршчыць лоб і ўзрушана кажа: «Вы толькі паглядзіце на гэты будынак! Цяпер католікі вяртаюцца — і так блізка ад замка». Лесінг усміхаецца, пярэчыць: «Добра, спадзяюся, іх прыйдзе яшчэ болей. Там, дзе ёсць добрыя суседзі, выдатна жывецца!»

Пісьменнік заходзіць у герцагскі замак праз уваход для парабкаў. Слуга ў ліўрэі вядзе яго праз забытаны будынак да пярэдняй перад асабістымі пакоямі манарха і кажа яму пачакаць. Пасля бясконцай гадзіны слуга з'яўляецца зноў і адчыняе

Вольфенбютэльскі замак, дзе Лесінг доўгі час жыў у цеснаце. Фота Георга Освальда Котта.

двухстворчатых дзверы. Герцаг прымае Лесінга весела. Але менавіта гэтая таварыскасць робіць Лесінга асцярожным, і таму ён аб'яўляе свой родны горад Каменц мэтаю падарожжа. І яшчэ дадае, што шлях, магчыма, можа праходзіць праз Лейпцыг ці Берлін. Пра сапраўдную мэту свайго падарожжа, Вену, ён не кажа ні слова, добра ведаючы, што гэта выклікала б у герцага падазрэнні, таму што двор у Вене ужо шмат разоў паддобрываўся да Лесінга. У правячых манархаў прынята выхваляцца адзін перад адным вучонымі людзьмі, якіх яны трымаюць пры двары: у Патсдаме стары Фрыдрых фанабэрыцца Вальтэрам. Кароль Даніі запрасіў Клапштока ў Капенгаген, а Анна Амаля заключыла дамову з Віландам у Веймары. У гэтым шэрагу герцаг Браўншвайгскі з Лесінгам пры двары займае надзвычай добрую пазіцыю. І ён гэта ведае. Таму ён трымае свайго бібліятэкара на доўгім ланцужку і задавальняе яго прашэнне аб адпачынку. Аднак у канцы аўды-

енцыі ён крычыць яму ўслед: «Але ж не спакушайцеся!»

Мігам упакавання дарожных мяшок і сумка. Паштовая карэта адпраўляецца. Сігнал ражка робіць Лесінга радасным, яго тугу як рукой зняло. Лейпцыг вабіць. Шлях вядзе на паўднёвы ўсход. У вёсцы Гесэн здараецца першая аварыя: зграя здзічэлых бяздомных сабак з брэхам накідваецца на карэту, коні палохаюцца, экіпаж нахіляецца, спаўзае ў калдобіну і перакульваецца. Складзены на даху багаж коціцца ў лужыны. Фурман падае з козлаў і са страху адпускае павады. Коні ўстаюць на дыбкі і ў паніцы іржуць. З'яўляецца каля тузіна жыхароў вёскі, прыцягненых гэтым відовішчам. Яны выцягваюць Лесінга з паланкіна. На шчасце, ён абышоўся толькі драпінай. Сяляне пры-

выклі да такіх прыкрасцяў. Яны падсоўваюць пад экіпаж бэлькі, паднатужваюцца і ставяць карэту вертыкальна, пакуль яна, яшчэ крыху хістаючыся, зноў не стаіць на колах.

Пазней Лесінг піша ў лісце да свайго брата: «...Больш за шэсць разоў я перакульваўся і больш за дзесяць разоў захрасаў. Нарэшце ўвечары ў чацвер я прыехаў у Лейпцыг, замест таго каб прыбыць туды ў аўторак ранкам ...»

Аднак цяжкасці падарожжа хутка забытыя. Абуджаюцца ўспаміны: калі ён быў студэнтам у Лейпцыгу, ён нарэшце адчуў сябе вольным ад бацькоўскага кантролю і муштры ў княжацкай школе ў Майсэне. Тады ў Лейпцыгу Лесінг напісаў п'есы для тэатра, і Караліна Фрэдэрыка Нойбер са сваёю трупам нават паставіла яго «Маладога вучонага». Як у часы студэнцтва, ходзіць пісьменнік па горадзе, наведвае знаёмыя яму месцы. Таксама ёсць яшчэ ігральныя дамы і кабакі з былога часу, і яны нават пахнуць гэтак, як раней. Тут ён мог бы

яшчэ некаторы час пабадзяцца, але атрымліваецца інакш: Эрнэстына Крыстына Райскэ, прывабная ўдава, пераследуе яго, раптам апынаецца там, дзе ён фланіруе, і больш не адступае ад яго ні на крок. Яна кожны дзень складае праграму. Ён бурчыць, але дазваляе ёй гэта. Але, калі яна цягне яго паслухаць духавы аркестр, ён у наступнай паштовай карэце ўцякае ў Берлін.

На Шпрэе ён доўга не затрымліваецца. Туга па Еве робіцца ўсё мацнейшаю. Таму ён едзе далей у Дрэздэн, адтуль, спешнай поштаю, праз Прагу — у Вену. Ён прыязджае запылены і галодны, спыняецца ў заезным доме «Оксэн». Тры гады ён не бачыў сваю любімую Еву. Ён хуценька прымае ванну, чысціць вамс і нацельную бялізну. Не ўзяўшы ў рот ні крошкі, ён спяшаецца з дому. Карчмар паказвае яму дарогу ў прадмесце «Аўф дэр Відэн», дзе жыве Ева; дзе яна, стаўшы ўдавою, у апошнія гады спрытна і з розумам вывела з даўгоў заняўдбаныя фабрыкі свайго мужа і цяпер можа з невялікім прыбыткам прадаць іх. Сёння добрасумленая дама таксама сядзіць за сваімі разліковымі кнігамі. Дзверы ў кантору злёгка адчыненыя. Лесінг бачыць любімую жанчыну, якая з лупаю ў руцэ разбірае ліст. Готхальд Эфраім дрыжыць, у яго сэрца выскаквае з грудзей. Ева чуе шлах, паварочваецца, бачыць нарачонага, ускочкае так, што здлічак з грукатам падае на падлогу. Абое кідаюцца адно да аднаго, сутаргава абдымаюцца, задыхаюцца ад блізкасці. Пачынаюцца бесклапотныя дні. Нібыта пажар, распаўсюджваецца навіна: Лесінг у Вене.

Тэатр робіць перастаноўку ў рэпертуары, ставіць у гонар Лесінга «Эмілію Галоці». І ўсе высокапастаўленыя асобы на Дунаі запрашаюць пісьменніка ў госці. Марыя Тэрэза таксама просіць яго ў свой палац. За ім прыязджае карэта. Каля галоўнага ўвахода

Памятны абеліск Еве Кёніг на былых могілках за царквою Святой Тройцы ў Вольфенбютэлі. Фота Георга Освальда Котта.

салютуе варта. Два лёкаі адчыняюць дзверцы карэты, адкідваюць прыступку, здымаюць капелюшы і кланяюцца. Цырымоніймайстар суправаджае Лесінга ў палац Шонбрун. Яны праходзяць праз Вялікую галерэю, дзе велічэзныя люстры адбываюцца ў бліскучым паркеце. Імператрыца прымае пісьменніка ў Блакітным салоне — пышна ўбраным памяшканні са шпалерамі з рысавай паперы, кітайскімі вазамі і мэбляй з інкрустацыяй. Наведванне гэтага прыстанішча лічыцца асаблівым гонарам. Такім чынам кожны дзень у Вене робіцца для Лесінга святам, і Готхальд Эфраім з Еваю нават снуюць вясельныя планы. Вяселле павінна адбыцца яшчэ ў гэтым годзе.

Але гэтая ідылія рэзка заканчваецца: у Вене раптам з'яўляецца прынец Леапольд Браўншвайгскі. Лесінга адразу ж выклікаюць да яго. У імператарскім доме для гасцей на мармуровай лесвіцы стаіць малады прынец дваццаці двух гадоў, у ботах са шпорамі, і абвяшчае: адпачынак скончыўся, з гэтага моманту Лесінг павінен служыць аднаму толькі прынцу і мігам сабраць свае рэчы для падарожжа ў Італію.

Ужо наступным ранкам пісьменнік павінен рушыць у дарогу. Дарожная карэта бітком напакаваная ўскладзенымі адзін на адзін і замацаванымі рамянямі

чамаданами і куфрам Леапольда. Для торбы Лесінга амаль што няма месца. Ева Кёніг абдымае свайго люблага нарачонага на развітанне і хавае слёзы. Прынц рэзка патрабуе тут жа вырушыць у дарогу. Лесінг яшчэ раз махае насоўкаю з ад'язджаючай карэты. Экіпаж хутка знікае ў ранішнім тумане. Некаторы час Ева яшчэ чуе грукат падковаў па бруку.

* * *

Лесінг павінен быў суправаджаць прынца Леапольда Браўншвайгскага з Вены па Італію. Падарожжа працягвалася з 25 красавіка да 15 снежня 1775 года. Ева Кёніг не атрымала ад свайго заручанага за гэтыя восем месяцаў ніводнай вестачкі. Лісты Лесінга да Евы Кёніг не адпраўляліся па прызначэнні.

*Пераклад з нямецкай мовы
Алены Сямёнавай-Герцаг.*

Літаратура:

1. Paul Raabe: Hamburger Köpfe – Eva König, mit einem Geleitwort von Helmut Schmidt; Hamburg 2005.
2. Dieter Fratzke und Wolfgang Albrecht (Hrsg.): Dialog in Briefen und andere ausgewählte Dokumente zum Leben Gotthold Ephraim Lessings mit Eva Catharina König; Erbpflege in Kamenz Schriftenreihe des Lessings-Museums; Kamenz 1981.
3. Dieter Hildebrandt: Lessing – Biographie einer Emanzipation; München Wien 1979.

¹ Больвег — назва вуліцы ў цэнтры Браўншвайга (заўв. перакл.).

² Царква святой Катарыны — евангелічна-лютэранская царква ў Браўншвайгу (заўв. перакл.).